

за якого відчувалася необхідність у творенні нових термінів для позначення нових реалій, формується цілком нове поняття перекладу. Переклад Джоном Флоріо «Есеїв» Монтеня може служити чудовим прикладом цього явища. Саме завдяки цьому перекладу в англійську мову ввійшли такі слова як “entrain, conscientious, endear, tarnish, facilitate, amusing, regret, effort, emotion” та безліч інших [1].

Іноді перекладознавці стверджують, що деякі переклади і справді творили мови. Саме таким є переклад Біблії Лютером, що породив німецьку мову. Труднощі цього перекладу полягали в тому, що німецька мова була низкою діалектів, а не цілісною мовою. Лютер спробував зробити дві речі: здійснити переклад на німецьку, що апріорі може бути лише місцевою, його власною німецькою, Hochdeutsch, проте водночас піднести самим процесом перекладу цю місцеву німецьку до статусу загальнонімецької. Але він мав зберегти щось від мови, вживаної більшістю, щоб та німецька, яку він використав, не стала мовою відрізаною від народу. Він використав багато з усної мови, яка була виразною, сповненою зворотами та образами. Також він провів дедіалектизацію цієї мови [2].

За відсутності державності в Україні українська мова та література не мали сприятливих умов для розвитку. Тому перекладацька діяльність відіграла дуже велику роль у розвитку та збагаченні української мови, її поетичного вислову. І. Франко своїми перекладами доводив, що українська мова є нічим не гіршою за інші мови. Вона є унікальною, винятково рідною та ніяк не меншовагартісною. Цим самим він відкрив шлях до свободи: він довів московським націоналістам, що українська мова є витонченою, багатогою, і вона не поступається ні одній із слов'янських мов. Перекладацька діяльність була не лише способом взаємодії, взаємозбагачення та розвитку культур, але і ствердженням єдиною загальнонаціональної мови [3].

Література

1. Вплив перекладу на лексичне збагачення національних мов. URL: <https://studfile.net/preview/12971547/page:2/> (дата звернення: 02.10.2023).

2. Подмогін О. В., Кальниченко О. А. Історична роль перекладу у становленні національних мов. Вісник Житомирського державного університету. 2005. № 23. С. 29-33. URL: <https://studentam.net.ua/content/view/8656/97/> (дата звернення: 02.10.2023).

3. Порядна О. О. Значення перекладацької діяльності І. Франка в українській літературній полі системі. Вісник Маріупольського державного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2012. Вип. 6. С. 63-69. URL: file:///C:/Users/Dell/Downloads/Vmdu_2012_6_11.pdf (дата звернення: 02.10.2023).

ІВАН ФРАНКО – ОСНОВОПОЛОЖНИК УКРАЇНСЬКОГО ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА

Іванкевич Ю. Р.

гр. АУП-17

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Наук. керівник – к.філол.н., доцент Загородня Л. З.

До 1880-х рр. в українській науці не було дослідника, який обґрунтував би фундаментальні перекладознавчі питання. Саме тому зародження перекладознавства в Україні як наукової дисципліни відбулося у межах Франкової творчості. Перекладознавча спадщина І. Я. Франка захоплювала багатьох науковців, про що красномовно свідчать бібліографічні покажчики, та все ж є ще чимало прогалин у її вивченні.

Дослідивши перекладацьку діяльність І. Франка можна сказати, що його позиція почасти ілюструється прикладами з його праць, але головний критерій суджень завжди був ідейно-тематичним, що є свідченням тогочасного політичного дискурсу. Важливу рису перекладацької діяльності письменника виокремив О. А. Домбровський: «Та в тодішніх умовах Франко вище ставив виховне завдання перекладу, ніж пізнавальне...» [2]. При виборі твору для перекладу він ставить на різні шальки терезів питання: чи твір тільки висвітлює чуже письменство, а чи він має стимулювати певні явища в цільовій літературі? Щодо галицького суспільства кінця ХІХ ст., то важко сказати, де пізнання розходиться з вихованням, але кожний друкований переклад сприяв розвитку мови й художнього перекладу.

Вивчення Франкових поглядів на переклад у ХХ – на початку ХХІ ст. відбувалось у трьох напрямках: а) перекладна література як націєтворчий чинник; б) проблеми техніки перекладу (переклад чи переспів; одомашнення; еквілінеарність тощо); в) перекладознавчий аналіз. Варто критично осмислити вплив І. Я. Франка на становлення й розвиток українського перекладознавства. Критичні праці письменника містять окремі літературознавчі судження, які допомагають усвідомити, як він розглядав літературний твір і які, відповідно, їх можна використати в теорії, критиці й історії перекладу й перекладознавства. Вони також мотивують розвиток його поглядів і те, як він прийшов до розуміння перекладу, викладеного в його основній перекладознавчій праці «Каменярі» [1].

Багато уваги приділив Франко перекладам з безсмертних гомерівських поем «Іліади» та «Одіссеї», його цікавили місця, в яких відображається побут і звичаї древніх греків, їх ставлення до життя та праці. Так, відомий опис щита Ахілла, зробленого чудовим майстром Гефестом, І. Франко для порівняння перекладає з Гесіода та Гомера.

Протягом всього свого творчого шляху Франко неодноразово повертався до питання про необхідність видання творів Шекспіра українською мовою. Він переклав низку сонетів Шекспіра, «Венеціанський купець», уривки з «Бурі» і «Короля Ліра». За активною участю і під редакцією І. Франка вийшли в світ окремими виданнями трагедії Шекспіра у перекладах П. Куліша з передмовами І. Франка, які є спеціальними дослідженнями, присвяченими аналізу кожного твору. Робота І. Франка по редагуванню перекладів П. Куліша дуже повчальна. Власне, це боротьба за справжнього Шекспіра проти намагання П. Куліша пристосувати великого гуманіста для досягнення своїх націоналістичних цілей [1].

Найбільш визначною працею І. Франка є «Фауст» Гете. Над цим перекладом митець почав роботу ще в 70-ті роки. У 1875 р. в журналі «Друг» з'являються уривки з «Фауста». У 70-80-х роках І. Франко продовжує друкувати свої переклади цього твору. Лише у 1881 р. він закінчує переклад першої частини «Фауста», додавши до нього докладні коментарі. У цьому ж році в журналі «Світ», у «Вістях літературних» з'являється повідомлення про те, що закінчено переклад «Фауста», і звернення до українського читача з проханням допомогти виданню цього перекладу і цим «зробити прислугу нашій літературі». Нарешті у 1882 р. після тривалого листування з цього питання із Драгомановим переклад вийшов у світ під назвою «Фауст, трагедія Йогана Вольфганга Гете, ч. I, з німецької переклав і пояснив І. Франко».

Усім відомо, що І. Франко перекладав з польської, німецької, італійської мов. Але мало хто знає, що І. Франко займався перекладом і давньоіндійських творів. Про знайомство І. Франка з «Рігведою» та про форми рецепції цієї найдавнішої пам'ятки індійської літератури у творчості письменника досі не згадувалося у жодному з оглядів індологічних зацікавлень І. Франка. Така ситуація закономірна: власні переклади гімнів «Рігведи» (які письменник готував для деяких видань) ніколи не друкувались як щось

самостійне, а згадки про «Рігведу» (хоча і численні) у наукових працях ученого легко губляться у величезному обсязі його писань. Кількість Франкових перекладів з «Рігведи» загалом незначна: 5 уривків (14 строф). Вони друкувались у двох виданнях: у «Передмові» до книги «Вибір декламацій для руських селян і міщан» (1898) письменник помістив гімн «До Варуни», а у власному перекладі статті Є. Єлачіча «Крайня північ – вітчизна людскости» (1910) І. Франко подав уривки з гімнів «До Індри», «До Адітів», «До Ашвінів»; «До Ушас».

І. Франка також цікавила релігійна література. Ще в гімназії письменник переклав віршами цілого Іова, а під кінець життя – усі 34 гомерівські гімни. У статті «Духовна й церковна поезія на Сході й на Заході» (1913) І. Франко ставить в один ряд гомерівські гімни, біблійні пісні та псалми разом з гімнами «Рігведи», відрізняючи їх від поезії церковної. Основна відмінність між церковною та релігійною поезією полягає, на думку письменника, в тому, що «поезія церковна далека вже від тої наївної віри, того безпосереднього виливу чуття людського перед божеством, якими визначається первісна поезія релігійна». Для Франка релігійна поезія – це дитиняча щирість, позбавлена техніки, навмисності, розмислу. Тому у трактаті «Із секретів поетичної творчості» (1898) бачимо прихильне ставлення І. Франка до Платонового визначення поетичної творчості, згідно з яким поети «не чинять з розмислом, але якимсь природним поривом, немов маючи в собі якогось іншого духа». З цієї ж причини письменник негативно висловлювався про дефініцію Арістотеля, згідно з якою «поет» – це «рукодільник», «ремісник», а поезія це «артистична техніка без властивої творчості» [2].

Усе, перелічене вище, – це лише невелика частка того, над чим працював І. Франко в останні роки свого життя. У перекладах творів світової літератури письменник вбачав просвітне значення, що робило їх частиною української культури.

Література:

1. Грінченко М. Спогади про Івана Франка та про його сімейне вогнище. Спадщина. Літературне джерелознавство. Текстологія. Київ: Стилос, 2010. Т. 5. С. 190-227. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Hrinchenko_Maria/Spohady_pro_Ivana_Franka_ta_pro_ioho_semiove_ohnysche.pdf?PHPSESSID=o5j4o0r3vujfu7811gs5nn4584 (дата звернення: 02.10.2023).

2. Перекладач Іван Франко. URL: https://osvita.ua/vnz/reports/ukr_lit/16012/ (дата звернення: 02.10.2023).

ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ КОНЦЕПЦІЇ ЙОГАНН-ГОТФРІДА ГЕРДЕРА

Луцко О. О.

гр. АУП-17

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Наук. керівник – к.філол.н, доцент Загородня Л. З.

У Німеччині перекладацька діяльність відіграла надзвичайно важливу роль, адже вона була одним з головних засобів створення літературної мови. У жодній іншій країні переклади не мали такого великого значення. Вони стали невід'ємною складовою німецької культури. Тому є необхідність у вивченні історії Німеччини та всіх чинників, які вплинули на розквіт перекладу у цій країні. Ця стаття присвячена німецьким перекладам у стилі романтизму, зокрема, у ній досліджується перекладацька діяльність Йоганн-Готфріда Гердера.